

Redigeret af Jacob Poulsen

historie

DEN DANSK-POLSKE EFTERRETNINGS-TJENESTE: Der var næsten 17.000 polakker i Danmark i 1940. Mange var indvandrede landbrugsarbejdere i første eller anden generation. Andre var intellektuelle knyttet til universitetet. Nogle var

nylig kommet til landet som flygtninge fra Polen. Polakkerne fandt hurtigt sammen gennem de mange aktive polske kulturforeninger og skoler, der alle fik støtte fra den polske stat. Den polske modstandsbevægelse i Danmark var en

Grav nummer

I begyndelsen af januar 1945 stormede Gestapo Lone og Lucjan Maslochas skjulested i Hellerup. Lone blev dræbt i den efterfølgende skudveksling, Lucjan blev hårdt såret og døde kort efter.

For 70 år siden fandt man 202 lig i Ryvangen. To af dem var et nygift par, hvis modstandskamp kom til at koste dem dyrt. De ligger i det store gravfelt i Mindelunden, som tyskerne i 1943-1945 brugte som kirkegård

MODSTAND

Dines Bogø
bt@bt.dk

Hun er den eneste kvinde, der er begravet i det store gravfelt, og ved siden af ligger Mindelundens eneste udenlandske statsborger. BT fortæller historien bag det nygifte par Lone og Lucjan Maslocha fra grav 47 og 48 i Ryvangen.

Om morgenen den 2. januar 1945 havde Bopa udført en meget vellykket sabotage i Gentoft, hvor fabrikken Torotor, der fremstillede radioudstyr, var blevet sprængt.

Kl. 23 samme nat rykkede tyskerne og deres danske medhjælpere ud for at foretage anholdelser af modstandfolk på Østerbro og i Gentoft.

'Rollkommandoen', som den blev kaldt, bestod af en

styrke på 12-16 gestapo- og hipofolk. Da de på deres rute nåede til Hans Jensens Vej i Hellerup, opstod der kamp, hvorunder et nygift modstandspar blev dræbt.

Talte meget højt

Lederen af udrykningsholdet var den 35-årige SS-Sturm-scharführer Carl Biegler. Den danske tolk i gruppen var den 39-årige bogtrykker Arno Oscar Hammeken.

'Rollkommandoen' var udstyret med en adresseliste med navn og årsag til anholdelsen.

Kl. 01.30 stoppede man på ruten ud for familien Wehages villa på Hans Jensens Vej.

Fru Dagmar Wehage åbnede modstræbende døren.

Hun talte med vilje meget højt i håb om, at det logerende ægtepar på 1.sal kunne høre, hvad der foregik ved hoveddøren.

Villaen var omringet, og de indtrængende fandt hurtigt ud af, at der var et aflåst værelse på 1.sal.

Efter flere serier maskinpistolsalver gennem værelsesdøren og få skud fra værelset trængte de ind, hvor de fandt ægteparret Lone og Lucjan Maslocha.

Lone blev født i 1921 i nærheden af Olkusz i Polen.

Hendes far, Knud Peder Mogensén, arbejdede i Po-

len for ingeniørfirmaet F.L. Smidth.

Lones to ældre brødre brugte aldrig hendes rigtige fornavne: Anna Louise Kristine, men kaldte hende konsekvent for Lone.

Talte både dansk og polsk

Hele familien talte indbyrdes både dansk og polsk. I 1936 var Lone flyttet permanent til Danmark sammen med sine forældre.

underafdeling af stort internationalt netværk, som i Danmark og Østersølandene blev kaldt 'Felicia'. Den polske efterretningstjeneste fortsatte sine aktiviteter i Danmark til befrielsen med Thøger Busk som leder. Organisationen skaffede oplysninger om tyske anlæg, trop-

pebevægelser og tyske skibe i danske havne. I efterladte papirer finder man f.eks. tegninger af en tysk kanonstilling i Nivåbugten og indretningen af Gestapos lokale kvarter i Helsingør. En af kontakterne var en dansk ingeniør, der ofte besøgte de tyske bunkeranlæg på Jyl-

lands vestkyst. Oplysninger blev sendt videre til London, ofte via illegale radiosendere betjent af telegrafister fra marinen. Det var Lone Maslocha, der i perioder sørgede for, at tegninger blev mikrofotograferet og sendt til London via Sverige.

47 og 48

Dagmar og Robert Wehage boede i denne villa på Hans Jensens Vej i Hellerup. Ægteparret Wehage var aktivt i Lone og Lucjan Maslochas organisation, og det dansk-polske par boede på førstesalen i huset. Efter at Gestapo havde dræbt Lone og Lucjan, flyttede Dagmar Wehage væk med parrets to børn. Robert Wehage blev anbragt i Frøslevlejren. Efter besættelsen blev Wehage-parret genforenet i villaen i Hellerup.

Dines Bogo er forfatter og foredragsholder. Han har i flere år gennemført landets lokalarkiver for at afdække en lang række historiske begivenheder og forbrydelser.

Lone Maslochas falske ID-kort. Fødenavnet har hun beholdt, men hun er blevet 10 år ældre, og på adressen Hyldegaardsvej i Ordrup boede hendes svigerinde tidligere.

Efter befrielsen i maj 1945 fandt man 202 lig på det militære øvelsesareal i Ryvangen. Det var her, tyskerne henrettede danske modstandsfolk. På billedet herover står en modstandsmand vagt ved gravene. Området blev senere indrettet som Mindelunden (billedet th), som blev officielt indviet den 5. maj 1950. Foto: Scanpix

Takket være sine polske sprogkundskaber knyttede hun mange kontakter i polske kredse i København. Hun var samtidig en udadvendt, belæst ung dame. I 1939 blev hun ansat som fotografassistent hos kongelig hoffotograf Hans Mydtskov i Store Kongensgade 27.

Rigmor Mydtskov har fortalt, at hendes far kunne tilbringe mange timer i samtale med Lone, hvilket bevirkede, at Rigmor måtte arbejde ekstra og bl.a. tage nogle af Lones vagter, når der skulle fotograferes på Det Kgl. Teater.

Tidl. førstestyrmand på M/S Pilsudski og løjtnant i den polske hær Lucjan Mas-

locha (1912) var flygtet fra en tysk krigsfangelejr. Han var blevet hjulpet til København af katolske kredse.

I november 1943 overtog han ledelsen af den polske efterretningstjeneste i Danmark og Sydsverige, og samtidig mødte han den danske pige Lone Mogensen.

Præsten var i tvivl

Lone og Lucjan ønskede at blive gift. I den katolske kirke i Bredgade kunne det unge par ikke fremvise papirer, og sognepræsten var lidt i tvivl om, hvorvidt ægteskabet så ville være lovligt. Biskop Theodor Suhr påtog sig ansvaret, og under overværelse

af to kirketjenere blev Lone og Lucjan viet søndag den 31. december 1944 kl. 16.00.

Lucjan ville have købt røde roser til Lone, men det lykkedes ikke, så det blev til en buket gule roser. Lone sagde senere til fru Dagmar Wehage, at gule blomster varslede ulykke. Det samme gentog hun i et langt brev til sin mor, der var tilknyttet Den danske Brigade i Sverige. Lones mor fyldte 60 år netop på bryllupsdagen.

Lone var blevet dræbt under skudvekslingen og Lucjan var blevet hårdt såret.

Lones lig og Lucjan Maslocha blev sammen med villaens ejer Robert Wehage

anbragt i et af køretøjerne, hvorefter aktionsstyrken fortsatte.

Under ransagningen fandt man Lucjans radiosender samt Lones kameraer og flere af Wehages tegninger af tyske anlæg i Jylland. Tyskerne fandt dog ikke et halvt kg guld, 17.000 kr. i kontanter og en del falske nummerplader, som var skjult på loftet.

Lones lig kom til Shellhuset

Lucjan Maslocha, der havde mistet synet, blev kørt til Nylandsvejens Lazarett, hvor han døde kort tid efter.

Lones lig blev afleveret i Shellhuset og de øvrige anholdte, man havde hentet på

ruten, blev kørt til afhøring på den tysk besatte politgård.

Den dansk-polske organisation skaffede oplysninger om tyske anlæg, troppebevægelser, tyske skibe i danske havne.

I efterladte papirer finder man f.eks. tegninger af en tysk kanonstilling i Nivåbugten og indretning af Gestapos lokale kvarter i Helsingør. En af kontakterne var en dansk ingeniør, der var ofte besøgt de tyske bunkeranlæg på Jyllands vestkyst.

Oplysninger blev sendt videre til London, ofte via illegale radiosendere betjent af telegrafister fra marinen.

Det var Lone, der i perioder sørgede for at tegninger blev mikrofotograferet og sendt til London via Sverige.

Arkitekten hjalp

Det var en af Lucjan Maslochas mange kontakter i Gentofte, der havde sat ham i forbindelse med arkitekt Robert Wehage. Arkitekten var ansat i Teknisk Forvaltning på Gentofte Rådhus.

Wehage hjalp med at skaffe tegninger af bygninger i Gentofte, og han hjalp med at rentegne de skitser af tyske flyvepladser, som Maslocha skaffede.

LÆS MERE PÅ NÆSTE SIDE

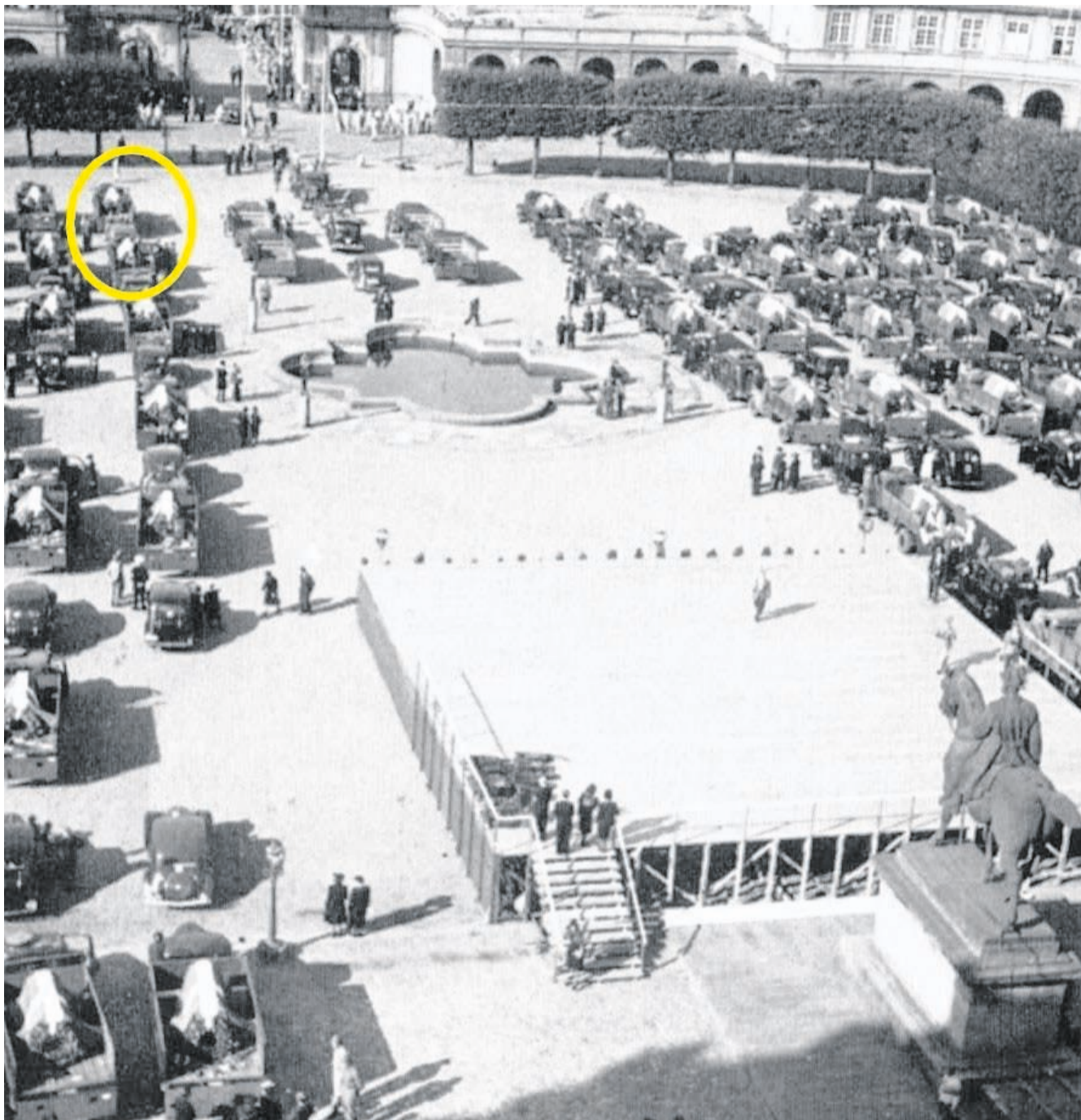

Redigeret af Jacob Poulsen

FINANSIERINGEN AF DANSK-POLSK EFTERRETNINGSTJENESTE foregik via den polske eksilregering i London. Polakkerne i Danmark fik tilsendt guldbarrer via Sverige. Cykelhandler Henry Peter Christian Hansen (1902-1985), Olympic Cykler på Nørrevold var organisatio-

nens kasserer, og han havde en aftale med en kontaktmænd om omveksling af guld til danske penge. Det foregik kun få meter fra Henry Hansens cykelforretning, nemlig også på Nørrevold i English House, der var herreekvi-peringsfirma Carl Holtens detailforretning.

Mellemløberprisen for 1 kg guld var 17.000 datidskroner (lidt over 350.000 nutidskroner). Maslochas folk havde pga. kontakterne gode cykler og nyt tøj. Henry Hansen havde i øvrigt i 1931 vundet VM i landevejscykling, og tre år før vandt han landevejssløbet ved OL.

Om formiddagen onsdag den 29. august 1945 kørte kortegen med de 93 kister og 13 urner fra Christiansborg Slots ridebane til Ryvangen. Vognene med Lone og Lucjans kister stod tæt ved udkørslen til Frederiksholms Kanal. Ministersekretær Einar Løwe fra Kirkeministeriet var rasende, fordi pårørende havde udskiftet dannebrog med det polske kongeflag.

Lone og Lucjan var i april 1944 flyttet ind på 1. salen i Wehages villa på Hans Jensens Vej 44. Dengang var der boligmangel, og naboerne undrede sig ikke over, at 'ægteparret Inge og Jens Møller' havde lejet sig ind.

Wehages børn Bente og Ulf var glade for Lone og Lucjan. Lone havde fået nyt arbejde hos en fotograf i Hellerup, mens Lucjan legede med børnene, når han ikke var på opgaver.

Kun få kendte adressen

Meget få af Maslochas kontakter kendte adressen i Hellerup.

Når Lucjan holdt møder med sine kontakter, foregik det ofte i en skolelærers lejlighed på Bernstorffsvej, som han lånte.

Kun en enkelt gang foretog han selv en haste-radiosending fra villaen, men benyttede mange lokaliteter primært i Gentofte, hvor han sammen med sine radiofolk fra marinen afviklede trafik til London.

Lone var taget til Sverige i juni 1944 efter aftale med den svenske militære efterretningstjeneste. Hun havde opgaver i Malmø, Gøteborg og i Stockholm.

Selv om hun optrådte under et andet navn (en svensk major havde stjålet papirer fra en dansk flygtning), var man nervøs for hendes sikkerhed.

I december 1944 tog Lone uden aftale fra Stockholm til Gøteborg, hvor det lykkedes hende via en dansk kontakt at komme med en illegal transport fra Varberg til Frederikshavn og videre til København.

Hun medbragte bl.a. noget meget specielt radioudstyr til brug for kontakt med allierede fly, der skulle nedkaste forsyninger eller agenter over Danmark.

Juli 1944 blev tilbragt sammen med familien Wehage i villaen i Hellerup. Lucjan havde købt en meget stor modelbane med skinner, lokomotiver og vogne til den seks-årige søn Ulf.

Maslochas nærmeste medarbejder, forskningsassistent og senere professor Thøger Busk, kom på besøg, og der blev lagt nye planer for det kommende år.

Tysk razzia

Ifølge planen skulle Lucjan om aftenen den 2. januar 1945 med den østbornholmske damper 'Carl af Neksø' og han var også kommet om bord i Havnegade, da tyskerne foretog en razzia.

Det lykkedes ham at komme i land under påskud af at være islandsk sømand, der bare ville sige farvel til en kammerat. Han måtte efterlade sin mappe med våben.

Han tog tilbage til villaen for at afvente næste mulighed for overfart.

Når tyskerne ved lignende aktioner havde konstateret, at en villa var blevet anvendt til illegale aktiviteter, var villaen blevet sprængt.

I dette tilfælde ændrede man taktik efter razziaen.

Man efterlod flere gestapofolk, der skulle holde op-

syn med fru Wehage og de to børn. Man håbede, at Maslochas folk ville komme til villaen.

En medarbejder fra Gentofte Raadhus kom op ad dagen, da man på rådhuset ikke hørte fra Wehage. Gestapo tilbageholdt medarbejderen.

Maslochas nærmeste medarbejder Thøger Busk kom for at hente guldbarren og pengene. Han slap væk i sidste øjeblik, men måtte efterlade sin gode cykel og nogle papirer.

Gestapo opgav

Efter et stykke tid opgav Gestapo at bevogte villaen, men de aflyttede telefonen, og en dansk getapomedarbejder forsøgte at udgive sig for en af Lucjans kontakter, men den hoppede Dagmar Wehage ikke på.

Det lykkedes fru Wehage at få afleveret guldet og pengene, hvorefter hun valgte at flytte væk med børnene.

Robert Wehage, der var blevet anbragt i Frøslevlejren, kom til København den 7.

'Carl af Neksø' var en af de dampere, der blev brugt til at smugle illegale ud af Danmark.

Sådan snød de tyskerne

'Liseruten' var dæknavnet for de østbornholmske dampere, bl.a. 'Carl af Neksø'.

I begyndelsen hoppede de illegale passagerer af og svømmede i land, når man nåede Falsterbokanalen.

Det gik som regel godt.

Senere indførte førstestyrmand Ove Hansen og ruteleder Svend Aage Munck (han var forretningsfører ved Berlingske Tidende, dæknavnet var 'Vase' og gift med en pige fra Bølshavn), en fast procedure. Man orienterede på forhånd Munck eller en af hans kontakter, f.eks. i Café Dragør i Havnegade, om, at en navngiven ønskede at hoppe af.

De svenske myndigheder forlangte, at alle passagerer og tysk kontrolmandskab skulle være under dæk, når damperen befandt sig i svensk farvand i Falsterbokanalen.

Den illegale passager gik i land sammen med lodsen, og samtidig var der kommet en anden person om bord. Den nyankomnes papirer lød på samme navn. Billedet var dog af den nye passager.

Alting var i orden. Legitimation og foto var i orden ved afgang og ankomst. Antal passagerer stemte også. Alle var glade, og systemet fungerede helt til befrielsen. Som nødløsning havde man et skjult rum bag en redningsbåd.

maj 1945, og familien flyttede tilbage til villaen, der bar tydelige spor af skudduelen og efterfølgende ransagning.

I slutningen af juni 1945 fandt man Lone og Lucjans lig i Ryvangen.

Ægteparret blev bisat 1. juli 1945 fra Nordre Kapel på Vestre Kirkegård. Der var danske og polske æresvagter. Lones mor og den ældste bror, Knud, deltog.

Lones anden bror, Jørgen, var blevet taget af tyskerne i 1944, og han var endnu ikke kommet tilbage til Danmark. Lones far døde i 1943.

Lones mor Louise Mogensens tog tilbage til Polen for at arbejde på et børnehjem. Her døde hun af tyfus i 1947.

Nok til en dødsdom

Bogtrykker Arno Oscar Hammeken, der havde været med ved aktionen, blev grundigt afhørt af politiet, også om denne aktion.

Man valgte ikke at anklage ham for drab på ægteparret Maslocha, da man vurderede, at der i andre sager var nok

materiale til en dødsdom. Han blev henrettet i 1949 på Flådestation Holmen.

Man fandt 202 lig i Ryvangen på det militære øvelsesareal. Familiemedlemmerne til 106 af de omkomne ønskede, at deres pårørende blev genbegravet i den nyindrettede mindelund.

Den 29. august 1945 kørte en kortege fra Christiansborg ridebane til Ryvangen med 93 kister og 13 urner.

Den polske kongeørn

Lucjan og Lone Maslocha ligger ved siden af hinanden tæt ved Axel Poulsens store monument, der blev afsløret, da Mindelunden officielt blev indviet den 5. maj 1950.

På Lucjan Maslochas graveses den polske kongeørn. Alle de øvrige bærer det danske rigsvåben.

Lone og Lucjan Maslocha blev i 1992-1993 tildelt den polske medalje 'The cross of combat'. I kirker i Warszawa og Lodz er der ærestavler, og en gade i Lodz er opkaldt efter ægteparret.